

Fremtidens fødevarer er grønne og fra Danmark

Danmark producerer verdens bedste fødevarer. Hvad end det er ost, kød, mælkepulver, korn og foderstofprodukter, græsfrø, tomater og meget mere, er Danmark blandt verdens absolutte bedste. Samtidig understøtter fødevareklyngen 125.000 arbejdspladser, og hele fødevareklyngens vareeksport er knap 170 mia. kr.

Landbrugets mange arbejdspladser er ikke bare med til at skabe vækst og udvikling i Danmark generelt, det er også med til at sikre vækst og udvikling i de dele af Danmark, hvor der er langt til den nærmeste store by. Steder hvor det ikke er "bare lige" at finde et lignende job, hvis fødevareproduktionen afvikles.

Derfor skal vi værne om en stærk fødevare- og landbrugssektor i Danmark, og vi skal udvikle og udbygge erhvervet. Vi skal sikre en fødevareproduktion, som både producerer endnu flere gode, klimaeffektive fødevarer og fortsat spiller en vigtig rolle for vækst og arbejdspladser i hele Danmark.

I 2050 skal verden brødføde 10 mia. mennesker. De skal have kød, mælk, brød, grønt og andre fødevarer, hvilket kræver, at vi øger udbyttet af fødevareproduktionen. Samtidig kræver klimaforandringerne, at vi omstiller vores fødevareproduktion. Og selvom landbruget er godt i gang, skal der udledes meget mindre. Vi ønsker at investere i en ambitiøs grøn udvikling, der betyder, at vi stadig er et foregangsland inden for klimaeffektiv fødevareproduktion.

For at Danmark når derhen, så kræver det, at vi finder endnu flere løsninger, end vi allerede har gjort – og at løsningerne bliver bredt ud i hele verden. Forskning, udvikling og best practice på det her felt er heldigvis danske styrker, som kan gøre en forskel globalt.

Den danske fødevareproduktion er nemlig blandt de mest klimaeffektive. Vi er langt foran mange andre lande, og vi har evnerne og mulighederne til at drive udviklingen videre med et sats på forskning og udvikling. Derfor har vi en forpligtelse til at sikre, at der bliver udviklet metoder og løsninger, som kan eksporteres til hele verden, så den globale fødevareproduktion kan blive mere bæredygtig. Tænk bare på mulighederne i eksempelvis biokul, som bare er en blandt mange teknologiske landvindinger med stort potentiale.

Det er endnu en grund til, at det er afgørende, at vi fastholder en stor og moderne fødevareproduktion i Danmark. Det skal vi gøre for Danmarks egen skyld, for klimaets skyld og for at øge fødevarsikkerheden i verden. Vi skal være hele verdens fødevarelaboratorium.

I det lys, skal en aftale om landbruget bygge på følgende principper, der sikrer en bæredygtig udvikling af dansk fødevareproduktion:

1. **Arbejdspladser skal ikke sendes ud af landet:** Konkurrenceanen i dansk landbrug skal ikke sættes over styr. En aftale skal gøre dansk fødevare- og landbrugsproduktion grønnere uden at gøre Danmark fattigere. Og vi har som klar ambition, at sikre endnu flere arbejdspladser indenfor sektoren i fremtiden. En ambition, som også arbejdstagerne på området er enig i.
2. **Fødevareproduktion skal ses i globalt perspektiv:** Selvom der udvikles nye grønne produktionsformer, vil fødevareproduktionen stadig udgøre en væsentlig andel af Danmarks udledninger, da de fysiske processer naturligt udleder drivhusgasser. Klimaudfordringerne skal dog ses i et globalt perspektiv, og så længe Danmark producerer nogle af de mest klimavenlige fødevarer, giver det bedst mening, at de produceres i Danmark i stedet for i lande, hvor udledningen er større.
3. **EU-lovgivning skal ikke overimplementeres:** I implementeringen af EU-lovgivning skal vi se til, hvordan det gribes an i andre EU-lande, så vi ikke overimplementerer unødigt.

Dette udspil vil sikre mindst 1,9 mio. tons CO₂e-reduktioner i implementeringssporet frem mod 2030, hvilket er 7,4 mio. tons CO₂e i alt. Det betyder, at dette udspil reducerer en større mængde drivhusgasser end regeringens udspil. Reduktionen sker dog på en anden måde, hvor der lægges større vægt på varige indsatser som udtagning af lavbundslande frem for restriktioner på landbrugsproduktionen, som fx. krav om efterafgrøder, som giver midlertidige og mindre sikre klimaeffekter. Samtidig reducerer dette udspil udledningen af kvælstof med 10.800 tons kvælstof, hvilket svarer til regeringens udspil - men igen på en mere robust og erhvervsfremmende måde.

En ambitiøs klimaomstilling af dansk fødevarerproduktion

Selvom dansk landbrug allerede er blandt verdens mest klimaeffektive, skal vi sikre, at den udvikling fortsætter, så dansk landbrug er med til at vise retningen for fremtidens fødevarerproduktion.

Derfor skal der sikres en reduktion af landbrugets udledninger på 1,9 mio. tons CO₂e i implementeringssporet frem mod 2030, hvilket er mere end i regeringens udspil. Når aftalen evalueres skal det overvejes, om der kan opnås flere reduktioner.

Når de kommende bedriftsregnskaber ligger klar, skal de indføres, så det gives et klart incitament til at reducere udledningerne, hvor det er muligt.

Global effekt indregnes

Reduktionerne skal nås uden lækage, hvor produktion og arbejdspladser blot flytter til andre lande. Derfor skal den globale effekt af klimatiltag på landbrugsområdet opgøres, så dansk indsats ikke vil føre til stigende udledninger globalt eksempelvis ved at lede til øget skovfældning i Sydamerika.

Mere ambitiøs udtagning af landbrugsjord

Der skal sikres en mere ambitiøs udtagning af kulstofrige lavbundslande end med initiativerne i regeringens udspil. Med nærværende udspil foreslås regeringens ambitionen om udtagning af 88.500 ha. lavbundslande og randarealer øget til over 100.000 ha. frem mod 2027.

For at styrke klimaeffekten ved udtagningen foreslås en markant yderligere udtagning af jorde ved brug af aktiv vådgøring, end det regeringen lægger op til. Udtagningen skal ske på baggrund af frivillighed og sammen med lodsejerne, og det er vigtigt, at landmanden bliver fuldt erstattet for udtagningen af sin lavbundsland. Endvidere skal energiselskabernes incitament til at gennemføre solcelleprojekter på lavbundslande frem for almindelige landbrugsarealer undersøges.

Forskning og udvikling skal drive udviklingen

Der er store muligheder i at koble den allerede effektive danske produktion af fødevarer med ny teknologi såsom bioraffinering, yderligere udvikling af græsprotein og udnyttelse af kartoflernes egenskaber. Derfor skal der oprettes et nyt forskningsprogram kaldet "Zero Emission Food", som skal sikre en markant opgradering af alle komponenter i det samlede danske innovationssystem målrettet landbrugs- og fødevarersektoren. Programmet skal – med fokus på klimaneutral fødevarerproduktion – medvirke til en styrket forskningskapacitet og –infrastruktur og derved understøtter den missionsdrevne forskning og innovation i regi af Innovationsfonden.

Programmet skal løbe fra 2022-2030 og skal bestå af en række konkrete komponenter, som alle prioriteres indenfor den eksisterende forskningsramme på 1% af BNP.

Vandplaner

Som følge af EU's Vandrammedirektiv skal alle medlemslande frem mod 2027 have iværksat tiltag, der sikrer god økologisk tilstand i vandmiljøet. Der skal i år laves nye vandplaner for vandmiljøindsatserne frem mod 2027. Det gælder indsatser for vores fjorde og kystvande, hvor der blandt andet er behov for yderligere reduktioner af udledninger af næringsstoffer fra by og land. Det kan få store konsekvenser for dansk landbrug og vores samfund, hvis det ikke gennemføres på en ordentlig måde.

Måltrettet kvælstofregulering holdes i ro

Det er afgørende, at vi har en effektiv kvælstofindsats, der beskytter grundvand og kystvande, samtidig kan der ikke dyrkes planter på markerne uden et vist tab af kvælstof. Dansk landbrug har over de seneste mange år halveret udledningen af kvælstof, og har derfor leveret et væsentligt bidrag til at sikre et bedre vandmiljø. I dag er de lavthængende frugter høstet, så for at sikre en stærk fødevarerproduktion skal det nuværende loft over hvor store krav om efterafgrøder, der kan stilles til landmænd, som udgangspunkt holdes ro i den kommende vandplansperiode, da landbruget har brug for rum til at kunne investere i den grønne omstilling. Samtidig skal det undersøges om den målrettede regulering senest i 2025 kan omlægges til en udledningsbaseret regulering, hvor bedrifterne teknologineutralt og i videst muligt omfang får mulighed for med alle relevante virkemidler, sædskifter og management at opfylde de krav, der stilles til indsatsen. Omlægningen skal ske på en måde, der understøtter de forskellige sektorer og sikrer en velfungerende fordeling af husdyrgødning.

Grønne indsatser uden for markerne skal sikre en stor kvælstofreduktion

Der er brug for yderligere reduktioner af udledningen af kvælstof til mange fjorde og kystvande. I stedet for yderligere restriktioner på markerne, som regeringen foreslår, skal det opstillede mål om en reduktion af kvælstofudledningen på 10.800 tons nås gennem følgende nye tiltag:

1. Mere skov og flere våde naturområder uden for markerne som fjerner kvælstof mellem marken og fjorden samtidigt med, at vi får mere natur og biodiversitet i landskabet. Det er de såkaldt kollektive virkemidler - vådområder, lavbundsprojekter, minivådområder og skovrejsning, hvor landmænd frivilligt og mod erstatning for værditab lægger jord til indsatserne.
2. Tilskudsordninger til ekstensivering af lavbundsjord og etablering af græs og andre afgrøder med lav kvælstofudledning i områder med særligt stort behov for at reducere udledningen
3. Skærpede krav til rensning af spildevand
4. Brug af marine virkemidler i vandmiljøet som fx miljømuslinger, der renser vandet og fjerner kvælstof.

De grønne indsatser skal på baggrund af en potentialeanalyse sammensættes så de mest effektivt bidrager til en reduktion i udledningen af kvælstof på samlet 10.800 tons samtidigt med, at de kan bidrage til en ambitiøs reduktion af udledningen af drivhusgasser i 2027.

For at sikre fremdriften i etablering af kollektive virkemidler på land er der en række bureaukratiske barrierer, der skal ryddes af vejen: Koordinationen mellem stat, kommuner og lodsejere skal styrkes og der skal etableres en enhed af udtagningskonsulenter, som skal hjælpe lodsejerne ind i de relevante projekter jf. "Forslag til nyt setup for effektiv udtagning af landbrugsjord" fra Kommunernes Landsforening, Landbrug&Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening.

Mere sund fornuft i ammoniakreguleringen af dansk landbrug

Husdyrlovens specifikke ammoniakregulering medfører en række udfordringer for husdyrproducenter beliggende i nærheden af ammoniakfølsom natur. Reglerne betyder, at husdyrbrug kan være helt låst i forhold til deres produktion og ikke kan udvikles eller moderniseres - heller ikke selvom modernisering vil mindske ammoniakudledningen. For nogen betyder reglerne endvidere, at de pålægges at lukke deres

produktion, da de ikke kan nå ned på de fastsatte emissionsmål. Det medvirker til, at mange landmænd er tilbageholdende med at udtage landbrugsjord til gavn for miljø, natur og klima af frygt for, at der udvikler sig ammoniakfølsom natur, som på sigt kan spænde ben for deres husdyrproduktion.

Der er derfor behov for at gennemføre en modernisering af den specifikke ammoniakregulering med henblik på at finde en løsning på disse udfordringer. Der er endvidere behov for at etablere og afsætte midler til en omstruktureringsordning, således at husdyrproducenter, som er helt låst, kan flyttes, omlægges eller udfases jf. Forslag om "Fælles Løsninger" fra Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening.

Second opinion

Ved evaluering af aftalen skal der foreligge en grundig kritisk gennemgang af målbelastninger og indsatsbehov for fjorde og kystvande. Det skal give aftalekredsen grundlag for at tage stilling til den fremadrettede indsats.

Den kritiske gennemgang skal opdeles i tre spor:

1. En kritisk gennemgang af de beregnede reduktionsmål herunder valg af referenceperiode, inkluderede presfaktorer, antagelser om byrdefordelingen med nabolande, betydning af kemiske stoffer i vores vandmiljø osv., således at de kan revurderes om relevant.
2. Tre til fem pilotanalyser af udvalgte vandområder, hvor det undersøges, om der kan findes alternative og bedre veje til målopfyldelse, end dem Aarhus Universitet har forslået.
3. En juridisk ekspertudredning af mulighederne for midlertidigt eller permanent at udskyde målopfyldelse i vandområder, hvor det ikke er realistisk at nå målene uden voldsomme omkostninger for landbrug, erhverv og samfund.

Landbrugsstøtten

Med den nye landbrugsstøttereform vil der ske ændringer i den måde støtten udbetales på. En bæredygtig landbrugsproduktion kræver, at det gøres ordentligt, så indkomstgrundlaget for danske bedrifter ikke fjernes fra den ene dag til den anden. Det er desværre tilfældet med regeringens udspil, og følgerne vil være alvorlige for fødevarerhvervet. Faktisk anslår Landbrug & Fødevarer at regeringens oprindelige udspil vil koste 14.000 arbejdspladser i fødevarerhvervet. Det skal der laves om på.

Udvikling - ikke afvikling - af dansk landbrug

Landbrugsstøttemidlerne skal bruges til at understøtte og stimulere en grøn omstilling og udvikling af erhvervet. Derfor skal midlerne ikke, som det forslås i regeringens udspil, bruges til at udtage landbrugsarealer.

Ydermere vil regeringens udspil føre til en massiv omfordeling af støtten, og det vil bringe mange bedrifter på randen af konkurs.

De 3,9 mia. kr. (årligt 780 mio. kr.), som regeringen vil bruge på udtagning, skal i stedet bruges på en grøn udvikling af erhvervet med fokus på effektbaseret måling af tiltagene. De skal primært anvendes på etablering af to brede eco schemes som alle landmænd skal have reel mulighed for at søge. Et med fokus på bæredygtig planteproduktion, og et med fokus på biodiversitet, som alle landmænd skal kunne få adgang til. Det vil sikre, at der hentes betydelige ekstra miljø- og klimagevinster. Herudover skal omstillingen af den animalske produktion til en mere klima- og miljøvenlig produktion understøttes gennem investeringsstøtteordninger til stalde og miljøteknologi, samt bedre dyrevelfærd til grise. Samtidig skal der være et fokus på at øge udbyttet af landbrugsproduktionen. Eksempelvis skal der arbejdes med at øge udbytterne fra økologiske marker til gavn for et lavere klimaaftryk, samtidig med at økologien skal nedbringe anvendelsen af ikke-økologisk husdyrgødning.

Udjævning af støtte

I regeringens udspil foreslås det, at den generelle hektarstøtte omlægges, og at de nuværende betalingsrettigheder fjernes. Det er et rigtigt forslag, der vil sikre en nødvendig forenkling. Men samtidigt er det helt afgørende, at de landmænd, der berøres af en udjævning, og som har investeret i tillid til det nuværende system, ikke rammes urimeligt og får deres økonomi undermineret med risiko for konkurs.

Det gælder særligt mælkeproducenter, okse- og kalvekødsproducenter samt kartoffelstivelses- og sukkerroeproducenter.

Der skal derfor etableres ordninger, der i en overgangsperiode kompenserer landmændene, så de får tid til at tilpasse sig. Det skal fx være i form af eco schemes, der øger det samlede græsareal eller produktionen af plantebaserede fødevarer, samt i form af bl.a. en kopræmie og en særlig støtte til stivelseskartofler, ligesom der skal gives krisestøtte til de allerhårdest ramte producenter.

Finansiering

Den grønne omstilling kommer med en pris. Derfor er der brugt 13,4 mia. kr. på klimaaftalen for energi og industri og 3,4 mia. kr. til grøn omstilling af vejtransporten frem mod midtvejsevalueringen i 2025.

For at komme i mål med en grøn omstilling af fødevarersektoren på en bæredygtig måde, er der også brug for tilvejebringe yderligere finansiering. Konkret er der behov for 325 mio. kr. i 2022, og 750 mio. kr. årligt fra 2023 og frem. Vi foreslår, at det findes dels ved at genindføre deltagerbetaling på danskuddannelse til udenlandske studerende, ved at genindføre opholdskrav for ret til dagpenge samt at prioritere midler fra råderummet og endeligt ved brug af regeringens reserver for 2022.